

3. Списки виборців по виборах депутатів до Сейму у м. Збараж. Дільниця № 1, 1922. Державний архів Тернопільської області, ф. 30 (Окружні виборчі комісії по виборах депутатів до польського Сейму і Сенату), оп. 1, спр. 377.

4. Список гмінної управи Збаража на осіб єврейського віросповідання у віці від 24 років, 25 вересня 1933. ДАТО, ф. 4 (Збаразьке повітове староство), оп. 2, спр. 142.

УДК 94

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-346-3-78>

Хамрай О. О.

ORCID: 0000-0003-1343-5460

*доктор філологічних наук, старший науковий співробітник,
завідувач відділу Близького та Середнього Сходу
Інститут сходознавства імені А. Ю. Кримського
Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ УНІВЕРСАЛЬНОЇ БІБЛОГРАФІЧНОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ ПРИ ОПИСІ ЗІБРАНЬ ФОНДУ ЮДАЇКИ ІНСТИТУТУ РУКОПISУ НБУВ

Як вже зазначалося в наших попередніх публікаціях, Україна успадкувала від СРСР значну кількість зібрань літератури у сфері юдаїки, до числа яких належить, зокрема, колекція відділу фонду юдаїки Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (НБУВ). Через цілу низку причин, передусім через специфічне ставлення радянського керівництва до релігії взагалі й до юдаїзму зокрема, проблема систематизації та каталогізації відповідної літератури, насамперед за предметним принципом, досі залишається не до кінця вирішеною. Сказане автоматично поширюється й на літературу з юдаїки, яка, природно, є значно ширшою, аніж будь-який окремий напрям знань, що становить предмет досліджень у царині юдаїки. А проте наявні системи класифікації містять потрібний евристичний потенціал.

Цей стан речей можна проілюструвати на прикладі класифікації мов відповідних текстів. Зокрема, у межах Універсальної десяткової класифікації (УДК), що використовується зараз в Україні, для гебрайської мови вказуються такі можливості класифікації:

811.41 Афразійські мови

811.411 Семітські мови

811.411.16 Гебрайська (єврейська) мова

811.411.16'02 Біблійна (давньоєврейська) мова

811.411.16'03 Мішнаїтська мова

811.411.16'04 Рабиністична (середньовічна давньоєврейська мова, середньовічний варіант давньоєврейської мови)

811.411.16'08 Сучасний іврит (сучасна єврейська мова, іврит)

Навіть побіжного погляду досить, аби побачити обмеженість можливостей такої класифікації. Подібний вигляд має ситуація і з іншими мовами, якими написані відповідні тексти, наприклад з арабською літературною мовою:

811.411.21 Арабська мова

811.411.21.02 Класична арабська мова

811.411.21.06 Сучасна стандартна арабська мова

Цілком очевидно, що на позначення юдео-арабської мови, принаймні поза контекстом юдаїки, доцільно вводити додаткові коди. Сказане стосується й переважної більшості інших єврейських мов.

Вочевидь принцип десяткової класифікації передбачає можливість розширення таблиць, але принаймні в україномовних таблицях для мов, що мають стосунок до юдаїки, цього зроблено не було. Окрім не завжди точної термінології (наприклад, під визначення “єврейська мова” нині підпадає близько сотні мов, що належать до різних мовних сімей), сказане стосується, наприклад, і такої відомої єврейської мови, як їдиш, що належить до германської групи індоєвропейської сім’ї й склалася на основі діалектів середньовісньонімецької мови X–XV ст., для якої відповідні таблиці містять таку можливість класифікації:

811.112.2 Німецька мова

811.112.2'04 Середньовісньонімецька мова

У контексті юдаїки вищенаведений код виявляється цілком достатнім. У межах ширшої та універсальнішої класифікації, коли зв’язок з юдаїкою не є очевидним, можна використовувати і визначники як створені на базі основних ділень, так і наведені в спеціальних таблицях і списках індексів мов, наприклад:

811.112.28 Їдиш (єврейсько-німецька), 811.222.18 (єврейсько-перська) – УДК, або 492.112.28 (їдиш), 491.55 (єврейсько-перська), 492.5 (самаритянська) – ДКД (Десяткова класифікація Дьюї) і т. д.

Щодо решти літератури у сфері юдаїки, зокрема священних текстів юдаїзму, а саме вони становлять переважну більшість івритомовної частини фонду, а також літератури, пов’язаної з юдаїзмом і з євреями взагалі, УДК, принаймні її україномовна версія, значно поступається такій створеній в СРСР і маловживаній у сучасній вітчизняній бібліотечній

практиці системі, як бібліотечно-бібліографічна класифікація (ББК), у межах якої юдаїзму, зокрема відповідним текстам, приділяється доволі велика увага.

Незважаючи на те що ця система класифікації склалася в радянські часи й проблематика, пов'язана з релігійними текстами, розглядалася крізь призму атеїстичного радянського релігієзнавства та відповідної ідеології, таблиці ББК для наукових бібліотек мають достатній класифікаційний потенціал, який після відповідної модернізації й доповнення можливостями, наявними в системі УДК, а також відомостями, яких бракує в наявних таблицях ББК, дає змогу створити систему класифікації літератури в галузі юдаїки, достатню для обробки фондів наукових бібліотек з метою систематизації, класифікації та каталогізації літератури відповідного профілю. Водночас індекси, створені таким шляхом, дають змогу класифікувати не тільки мови й мовознавчу літературу. Наприклад, спеціальний визначник “=611.215 – євреї” або “(=E)”, який використано в ББК, можна було б застосувати в інших системах для класифікації літератури у сфері юдаїки, як це було використано свого часу в ББК для класифікації літератури в різних напрямках досліджень. Однак суто радянський атеїстичний підхід призвів до того, що найближчим до юдаїки в сучасному розумінні цього терміна в ББК виявилось її релігієзнавче трактування, що значно звужує можливості самої класифікації.

Нижче наводиться скорочений орієнтовний перелік розділів для роботи з літературою, пов'язаною з юдаїзмом у широкому контексті, як це трактується в межах ББК:

Э36 Юдаїзм

Э36 г Історія вивчення юдаїзму

Э36-1 Юдаїзм і суспільство

Э36-2 Священні книги. Джерела юдаїзму

Э36-3 Історія юдаїзму

Э36-4 Віровчення юдаїзму

Література про юдейські вірування у прадавній період і середні віки збирається у відповідних підрозділах індексів Э36-33 Юдаїзм у прадавній період (до III ст. н. е.) і Э36-34 Юдаїзм у III – середині XVII ст.

Э36-5 Юдейський культ

Література про юдейський культ у прадавній період збирається у відповідних підрозділах індексу Э36-33 Юдаїзм у прадавній період (до III ст.).

Э36-6 Організація юдейської громади, Синагога

Казал див. ТЗ (9 = E) 0-2 Соціально-економічний лад

Э36 (0-9) Юдаїзм в окремих країнах

Як можна помітити, у наведених прикладах із метою запобігання плутанині збережено літерні індекси, притаманні оригінальній класифікації

ББК, що їх надалі, після узгодження з таблицями, розробленими для класифікації літератури з інших напрямів знань, як-от, наприклад, 28.71(=E) – Антропология євреїв, 60.581(=E) – Соціальна історія євреїв, 63.3(9=E) – історія єврейського народу та ін., можна трансформувати у відповідні цифрові індекси універсальної десятикової класифікації.

Утім, у межах УДК використовувати спеціальні індекси доцільно лише тоді, коли основні таблиці не містять кодів, що дають змогу однозначно пов'язати конкретну одиницю зберігання з юдаїкою. Зокрема, нижченаведені коди не потребують спеціальних визначників, що містяться в допоміжних таблицях УДК, наприклад:

933.8 Культурна та економічна історія євреїв

933.81 Історія єврейської культури

933.83 Економічна історія євреїв

933.832 Євреї у технічних професіях

Проте універсальною системою, найбільш адаптованою до класифікації юдаїки, є система класифікації, створена на основі ДКД, надалі використана Г. Шолемом для класифікації, розробленої у відділі юдаїки Єрусалимської національної та університетської бібліотеки для ізраїльських бібліотек. Тож для створення адекватної класифікації варто узгодити систему класифікації з наявними розділами й підрозділами використовуваної в сучасній Україні УДК й кодами, наведеними у відповідних таблицях.

Зазначимо, що через налаштованість на універсальність та міждисциплінарність тут ми не розглядаємо спеціальних систем, навмисно створених для бібліографічної класифікації літератури з юдаїки. Загалом можна підсумувати, що протягом минулого століття було створено декілька систем класифікації, як універсальних, так і спеціальних, придатних для класифікації наукової літератури з юдаїки. Утім, принаймні нині в Україні не існує уніфікованої системи бібліотечно-бібліографічної класифікації, яку можна використовувати в готовому вигляді для виконання цього завдання.